

УДК: 316.346.2.61

Власова Т.І.

**ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В КОНТЕКСТІ
ТЕОРІЇ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ**

Постановка проблеми. Гендерна проблематика динамічно розвивається й охоплює багато сфер життєдіяльності нашого суспільства. З погляду необхідності впровадження в життя української спільноти гендерної демократії, звернення сучасної гуманітарної думки до гендерної проблематики, особливостей функціонування категорій чоловічого й

жіночого у культурі не є простою даниною моді, але представляє значний практичний інтерес, виходячи далеко за межі сфери гуманітарних досліджень і може бути основою для розробки гендерної стратегії розвитку нашого суспільства. Очевидним є той факт, що гендер – це основа сучасної західної демократії, перед якою, а відповідно й перед нами, поставлене наступне завдання: трансформувати гендерно-збалансоване суспільство у суспільство паритетної демократії. Обумовлена не стільки природно-біологічними, скільки соціально-культурними факторами, гендерна асиметрія у сучасних соціумах, змусила світову науково-гуманітарну думку досліджувати історичні причини та сучасні події, що призвели до формування гендерно непаритетних культур. Обумовлений крос-культурним характером гендерних досліджень сучасний філософський дискурс спонукає до усвідомлення того факту, що демократія гендерного типу провокує кардинальну зміну стереотипів, що функціонують у сфері соціалізації статі.

У процесі статусного соціокультурного моделювання людської поведінки особливе місце традиційно займають стереотипи. Будучи часто відтворюваними, ці конструкти не тільки вказують на характерні риси певного суспільства, його традиції й підвалини, але й при серйозному аналізі можуть нести в собі прогностичну функцію, визначаючи шляхи подальшого розвитку соціуму. Обґрунтування й утвердження в якості одного із пріоритетних завдань у сфері внутрішньої політики нашої держави ліквідації гендерної асиметрії, закріпленої як на рівні реальних життєвих практик, так і на рівні суспільної свідомості, надає особливу актуальність тому факту, що глибинна трансформація суспільної свідомості, на яку сподіваються вітчизняні гуманітарії, неможлива без зміни світоглядних стереотипів, невід'ємною складовою, більше того, фундаментальною частиною яких є саме гендерні стереотипи.

Сьогодні можна констатувати, що особлива роль у вирішенні проголошеного українською державою пріоритетного завдання створення умов для всебічного розвитку особистості й захисту її прав належить гуманітаріям, соціальні дослідження яких, виникнувши як опозиція до гендерно індиферентного соціального знання патріархальних суспільств, здатні суттєво вплинути на процеси глибинної трансформації суспільної свідомості й функціонуючі у культурі гендерні стереотипи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити стосовно ступеня розробленості проблеми, що нині увага вітчизняної і російської науково-гуманітарної думки в основному концентрується навколо визначення предмета гендерних досліджень, дифінуванні самого поняття “гендер”, становленні теорії гендера й основних напрямках західних гендерних досліджень. Цьому присвячені роботи В.П.Агеєвої, В.Близнюк, І.А.Головащенко, С.Павличко, Н.В.Лавриненко, О.А.Луценко, Л.В.Малес, Т.М.Мірошник, М.М.Скорик, В.Сукуватої, Н.Д.Чухим, О.С.Фоменко й ін. Аналіз різних інтерпретацій поняття “гендер” і використання гендерних підходів у різних сферах гуманітарних досліджень представлений у роботах В.Агеєвої, О.Темкіной, О.Вороніної, О. Шабурової. С.Жеребкін, так само, як і американка А. Річ, чи російська дослідниця Г.А.Брандт [1], присвятив свої міркування з’ясуванню питання про природу жінки. Вітчизняний дослідник В.Чернецький констатує, що особливістю українських культурних студій сьогодні є безпрецедентне виведення на передній план феміністських і гендерних питань. Віра Агеєва, зокрема, пов’язує значний інтерес до проблем гендера з переглядом і реінтерпретацією культурних моделей на рубежі століть.

Очевидність того факту, що дослідження в області гуманітаристики в цілому, і філософії зокрема повинні враховувати гендерні аспекти

соціального буття, на жаль, не привела поки до зміни ситуації в області вітчизняної гендеристики, що демонструє невизначеність методологічних і світоглядних установок. Українські дослідники стосовно питань статі й гендера, в основному, воліють виходити з позиції ліберальної нейтральності, визнаючи при цьому відсутність в Україні розвинутої світоглядної й соціокультурної бази для розвитку альтернативної патріархатній системи уявлень. Цьому, зокрема, присвячені міркування С.М.Оксамитної. Проблеми, пов'язані з розвитком системи гендерної освіти розглядаються у статтях Л.О.Смоляр.

Розробка методологічних підходів до аналізу гендерних явищ представлена у дослідженнях Н.Гундорової, С.Павличко, Т.Дороніної та ін. Основні положення теорії соціального конструювання гендера виділені Н.Кутовою. Трактування поняття гендер як соціокультурного конструкту привело дослідників до висновку, що кожна людина, яка визначається відповідно до біологічних показників статі, від народження потрапляє під вплив соціального оточення, всієї системи суспільних вимог й очікувань, які й формують особистість відповідно до усталених у суспільстві норм поведінки, обумовлених соціальними позиціями, що приписуються чоловікам і жінкам у кожній конкретній спільноті.

Розгляду специфіки вирішення “жіночого питання” у рамках різних культурних епох присвячені міркування Е.Бадінтер, В.Бузескул, Н.Чухим й інші.

Західні теоретики гендера Дж.Батлер, Р.Брайдатті, К.Гілліган, Д.Діннерстайн, Л.Ніколсон, Н.Ходороу, В.Мої та інші показали, у чому специфіка культурного конструювання маскулінності й фемінності.

Розгляд феміністського впливу на теорію гендера представлено у роботах С. Гілберт, С. Губар, С. Кайдат, А. Колодні, Е. Міловидової, Е.Шоуолтер, Б. Фрідан та інш.

Серед філософів і діячів культури, які у своїх міркуваннях так чи інакше торкалися проблеми гендерних стереотипів слід зазначити П.Абеяра, С.Аверінцева, Арістотеля, Ф.Бекона, П.Бергера, М.Вебера, О.Вейнінгера, Р.Гвардіні, Г.В.Ф.Гегеля, А.Гелена, М.Уоллстоункрафт, Р.Оуена, Платона, И.Канта, С.Кіркегора, К.Маркса, Ф.Енгельса, К.Міллет, Дж.Мілля, В.Розанова, Ж.-Ж.Руссо, Сен-Симона, У.Томпсона, А.Шопенгавера, Ф.Ніцше, Фур'є, З.Фрейда та ін. Важливими для розуміння взаємодії маскулінного й фемінного у культурі є роботи посткласичних філософів і психологів: Х.Арендт, Р.Барта, М.Бубера, Ж.Бодрійяра, М.Гайдеггера, Ф.Гваттарі, К.Гілліган, Ж.Дерріди, Ж.Дельоза, Д.Діннерстайн, С.Жижека, Л.Ірігарей, Е.Еріксона, Л.Кольбера, Ю.Крістевої, Ж.Лаккана, Е.Левінаса, Г.Маркузе, Дж.Мітчел, К.Хорні, К.Юнга, М.Фуко, Е.Сіксу та інші [2].

Щодо розробки проблематики гендерної стереотипізації слід зазначити, що початок її формуванню заклали американські вчені. Книга Уолтера Ліппмана “Суспільна думка”, що вийшла у 1922 р., ввела до наукового обігу поняття “стереотип”. Гендерні стереотипи як частина більш широкого кола соціальних стереотипів, досліджена в роботах П.Бурдьє, М. Мід, Е.Тоффлер, Де Лауретіс.

Для розуміння специфіки формування паритетної демократії як невід'ємної частини громадянського суспільства й основи трансформаційних процесів у сучасних західних соціумах, формування ідентичності, комунікативних практик й етики автентичності важливими є роботи К.-О.Аппеля, Ю.Габермаса, Дж.Кіна, Дж.Коена, І.Копитоффа, П.Козловскі, А.Турена, С.Пролеєва, Т.Ящук, А.Ермоленко, М.Естелл.

Огляд літератури з теми дає можливість стверджувати, що осмислення гендерних стереотипів у контексті теорії

мультикультуралізму потребує поглибленої уваги, оскільки цей аспект розвитку гендерної теорії залишається мало дослідженим.

Результати досліджень та їх обговорення. Філософські узагальнення дають можливість стверджувати, що змісти гендерних стереотипів варіюють відповідно до соціокультурної специфіки, але визначається ця варіативність співвідношенням фемінного й маскулінного. Зараз в українському суспільстві, як і в інших, серед моделей маскулінності і фемінності виділяється домінуюча й підпорядкована. Найпоширенішим стереотипом є уявлення, що чоловіки й жінки суттєво відрізняються одне від одного за своїми інтелектуальними здібностями, особистісними характеристиками, способами адаптації та можливостями виконання певних соціальних ролей у силу їхньої природної зумовленості. Насправді ж маскулінність і фемінність є соціокультурними конструктами. Відмінності між чоловіками й жінками є результатом різного відношення до представників чоловічої й жіночої статі з боку суспільства. Кожен індивід, через систему соціальних репрезентацій, комунікативну сферу піддається впливу гендерних стереотипів, які регламентують його поведінку та способи самореалізації. Норми соціальної поведінки (не завжди добровільно) засвоюються відповідно до функціонуючих у суспільстві стереотипів. Існує кілька типів засвоєння таких норм: поступливість – зміна своєї поведінки з метою приведення її у відповідність із соціальними вимогами, навіть якщо вони не прийнятні; інтерналізація – повне прийняття пропонованих норм; ідентифікація – прагнення бути подібним до інших. Серед розпізнавальних бінарних опозицій виділяються наступні стереотипні протиставлення, що характеризують протилежність чоловічого й жіночого: логічність – інтуїтивність; абстрактність – конкретність; інструментальність – експресивність; свідомість – неусвідомлюваність; влада – підпорядкування; порядок – хаос; незалежність – залежність; індивідуальність – близькість, колективність; імпульсивність, активність – статичність, пасивність;

мінливість, невірність, радикалізм – сталість, вірність, консерватизм тощо. Отже, стереотипи, породжені у сфері сприйняття й інтерпретації статі, традиційно ґрунтуються на амбівалентності чоловічого й жіночого в культурі і яскравіше всього репрезентують гендерні відносини у специфічному політико-економічному й культурно-історичному контексті. У цьому сенсі гендерні стереотипи – найважливіший компонент ідеології суспільства, а їхня репрезентація – частина державно-ідеологічного апарату.

Стереотипізація “чоловічого” й “жіночого” і закріплення їх у культурі, нав'язування певного, виробленого попередніми епохами розуміння цих категорій, часто суперечливого й просто дурного, приводить до закріплення відносин домінування й підпорядкування, обмеження за статевою ознакою є аналогією расовому і усякому іншому соціальному гнобленню, а отже заважає формуванню суспільних умов, що сприяють повноті самореалізації людської особистості.

Сучасні феміністи і мультикультуралісти стверджують, що проблеми, пов'язані зі з'ясуванням місця жінок і культурних меншин у суспільстві сьогодні зайняли місце традиційних питань про владу, демократію і справедливість.

Мультикультуралізм як поняття нині настільки ж широко використовується у різних дискурсах як, скажімо, у 80-х і 90-х роках минулого століття використовувалися поняття фемінізм і постмодернізм. Сьогодні існують декілька різновидів мультикультуралізму. Так прийнято виділяти консервативний мультикультуралізм, корпоративний, ліберальний, критичний, радикальний, поліцентричний тощо [4, с. 11].

Саме слово “культуралізм” має декілька значень і відтінків. Одним із найбільш поширених “навантажень” цього слова є те, що воно пов'язується з постмодерним вченням про місце “Іншого” у культурі. Керований державою мультикультуралізм матеріалізує “іншість”, а потім “виганяє” її. Розглядаючи

етнічні, расові й інші розходження як проблему скоріше ідентичності, ніж історії й політики, мультикультуралізм інтерпретує “іншість” як культурну розмаїтість, трактуючи розходження як внутрішню якість “культур”, як цінність, що соціально їх збагачує. У термінах репрезентативності, властивих ліберальному плоралізму, розглядаються у мультикультуралізмі й жінки (поряд з геями й різними меншинами). Політика ідентичності так само різноманітна й мінлива в дискусіях мультикультуралізму, змінюючи свої конотації й позначення, вона весь час розвивається і змінюється. Але незважаючи на це різноманіття, Террі Іглтон, англійський теоретик, критик, культуролог-неомарксист, виділяє її основні риси, пов’язуючи мультикультуралістську теорію з вченням про п’ять типів ідентичності [5, с. 48 – 52]. На перший погляд, зауважує вчений, нерівність людей є всім зрозумілою: одні люди більш шляхетні, ніж інші, краще грають на дудці й швидше вивчають “Іліаду”. Поборник рівноправності відповість, зрозуміло, що мова йде про соціальну й політичну нерівність. І не буде абсурдним припущення, що у стилі Платона більш мудрі і добрі керували б підлими й дурними. Стосовно сучасного світового порядку для всіх є очевидною його несправедливість; проблема в тому, що більшість людей, визнаючи це, думають, начебто це є єдино можливий устрій, або ж він все-таки здатний поліпшуватися і весь час людство рухається саме у цьому напрямку. Ліберали, як відомо, вірять у рівність можливостей, у те, що кожен прокладає свою власну унікальну дорогу до щастя. З іншого боку, – кожен має рівні шанси стати нерівним. Але почуття інтуїції підказує, пише Іглтон, що людська рівність – це скоріше онтологічна, а не соціальна проблема. І тоді дослідник ставить запитання: “Що означає рівність стосовно двох окремих індивідуумів?” [5, с. 49]. Безумовно, це не є їхня абсолютна ідентичність. До них не можна відноситися абсолютно однаково і чинити в один і той самий спосіб, оскільки у кожного індивідуума різні потреби й здатності. Така “уравніловка” знову б привела до несправедливості. Виходить, зауважує Іглтон, відноситися до

двох індивідуумів як до абсолютно рівних означає звертати рівну увагу на їхні специфічні потреби й здатності, тобто враховувати їхні відмінності, їх індивідуальність. Іглтон підкреслює, що не зважаючи на принципову нерівність людей у їх індивідуальних можливостях, на рівні суспільних відносин для чоловіків і жінок усвідомлення того, що вони дійсно бажають “штучного” рівняння, гомогенності й ідентичності, повинне стати “робочим” поняттям. Можливо, з цим не зовсім комфортно жити, але це буде інтелектуально чесніше, ніж те, як це подається у рівноправності постмодерна, для якого ідентичність, гомогенність і сумірність – просто деспотичні або навіть у барочному стилі – “терористичні”. Такі поборники рівноправності просто нездатні сказати, як вільне функціонування розходжень буде гарантоване всім. Либертаріанець, підкреслює Іглтон, правий, коли бачить, що поняття розходження виходить за рамки рівності або нерівності. Тобто коли людина перебуває в присутності іншої людської істоти, вона не переживає ні почуття рівності, ні почуття нерівності, але має просте відчуття “іншості”.

Розглядаючи проблему гендерних стереотипів Дж. Батлер починає з питання, що являє собою категорія фемінінності, кого вона включає і як ми про це дізнаємося. У фалоцентристському західному дискурсі, пише дослідниця, “woman” завжди протиставлено “man”, поскільки останнє виключене з культури Символічного. З іншого боку, у феміністській теорії “woman” – це універсальна категорія, що завдяки своїй універсальності виключає будь-яку різницю між жінками (расову, класову і іншу). Тому, вважає Батлер, ми повинні думати про жінку як про категорію, у якій фіксується багатоманітне і безперервне, а не як про категорію, яка відображає онтологічну цілісність. Батлер звертається до теорії психоаналізу, розглядаючи її у якості “grand narrative”, що дозволяє зрозуміти як формується жінка у ролі унітарної категорії. Психоаналіз як оповідь, історія

(story) дає у культурологічному зрізі пригнічуючу, безрадісну версію гендерної ідентичності. Батлер хоче зрозуміти гендерну суб'єктивність як історію ідентифікацій, які не завжди вказують на будь-який внутрішній зв'язок, оскільки вони кодують випадкові обставини особистої історії. Гендер як ідентифікація з певною статтю чи певним об'єктом – це фантазія, стверджує Батлер, гендер – це набір інтернаціоналізованих образів, а не набір якостей, гендер – це скоріше набір знаків, що накладаються на психічне відчуття ідентичності. Таким чином, дослідниця доводить, що гендер – це не первинна категорія, а атрибут, набір вторинних негативних наслідків, іншими словами, гендер – це перформативний акт, набір маніпулятивних кодів, костюмів, а не серцевинний аспект есенціалістської ідентичності. Головна метафора Батлер – “drag” (переодягання чоловіка у жіночий одяг і навпаки). Весь гендер – це свого роду “drag”, стверджує вона. Постмодерна перформативність призводить до зникнення суб'єкта, а якщо не має суб'єкта, кого тоді емансипувати? – запитує автор “Гендерного неспокою”. Батлер вважає, що саме віра у гендерну ідентичність є причиною нашої сексуальної орієнтації, і тому поняття гендерної ідентичності – не відправна крапка у звільненні жінок, а нова основа для продовження їхнього гноблення.

Для феміністської критики 80-х років визначення категорії “жінки”, розуміння того, що імпліцитно включає ця категорія, набуло особливої ваги. Жінки протягом багатьох епох або «мовчали», або засновувалися на викривлених уявленнях про себе, які пропонували філософські тексти і літературні твори, написані чоловіками. Саме філософи-феміністи показали – зрозуміти, що значить бути у цьому світі жінкою – дуже складно. І лише фемінінна референція зачіпає не тільки соціальну категорію, але і емоційно осягнене усвідомлення свого “Я”, культурно обумовлену і сконструйовану суб'єктивну ідентичність. Проблема була (і залишається) дуже важливою. Розташована у самому центрі владних відносин, на перетині вісей поділу – раси, класів і статі, гендерна філософія майже не мала шансів на успіх у

визнанні відмінностей, що вищі за конструкт більш низький і маргінальний. Це загрожувало Іншому, вищому у культурі. У політичній теорії це вилилось у теоретичну і практичну боротьбу за створення інституцій, які не дозволяють окремим групам приймати рішення за всіх.

Феміністське усвідомлення жіночої “іншості”, намагання вийти за межі маргінальної культури набуло у кінці ХХ ст. два крила у філософії фемінізму: матеріалістичне (Раддік, Хартсок, Річ та інш.) і психоаналітичне (Діннерстайн, Чодоров, Крістева, Сіксу, Ірігаре). Обидві течії створили “нову територію”, на якій радикально змінені нормативно чоловічі терміни дискурсу реальності і досвіду. Тим самим вони примусили визнати ті відмінності, які створює гендер. Кинувши виклик академічним дисциплінам і перш за все філософії, вони показали, що не існує абстрактного універсума, або ж говорячи словами Т. Нейджела немає “погляду нізвідки”. Більшість теоретиків психоаналітичного крила у фемінізмі розвінчували есенціалістську доктрину фемінінності і маскулінності, наслідуючи З. Фрейда, котрий стверджував, що гетеросексуальність не являється даниною біологічного життя, а є результатом його розвитку. Стати жінкою, за Фрейдом, означає складне і трудомке конструювання, засноване на пригніченні первинної бісексуальності. Розвиваючи теорію психоаналізу, Дж. Мітчелл у роботі “Психоаналіз і фемінізм” намагалася не лише показати, що гендер швидше конструюється, ніж біологічно обумовлюється, але й визначити точні моменти розвитку цього конструкта в історії гендерних суб’єктів.

Висновок. Сучасний англійський дослідник політичної філософії Девід Міллер зазначає, що теорія мультикультуралізму дуже близька за своїми положеннями до поглядів феміністів. Сучасне західне суспільство, яке намагається жити за принципами свободи і рівності усіх громадян, порушує ці принципи відносно жінок і представників культурних меншин. Дослідник вважає, що феміністичні погляди, які переводять відношення між статями у

площину політичних відносин не є правильними. Автор погоджується з твердженнями феміністів, що жінки більше за будь-які інші верстви залишаються під тиском усталених у суспільстві соціальних норм, якщо навіть їх до цього фізично не силують. Соціальні норми вкорінюються у психіці жінки на ранньому етапі її життя, і у подальшому їх майже неможливо змінити. Практично завжди вибір професії, релігії, стилю життя для жінки обумовлений прийнятими у суспільстві уявленнями про сутність жіночності. Отже, виникає питання, чи повинні жінки приймати стереотипи їх оточення, чи вдаватися до протистояння того, що обмежує їхню свободу? Члени культурних меншостей, тобто суспільних груп, релігійна чи етнічна ідентичність яких відрізняється від ідентичності більшості, також стикаються з обмеженнями особистої свободи. Мультикультуралісти стверджують, що можливості для самореалізації для представників більшості і меншості є рівними тільки формально. Реально ж представникові культурної меншини часто потрібно “платити додаткову ціну”, відвойовуючи собі право на альтернативу у суспільному житті [3, с. 134 – 136]. Міллер зазначає, що виклик, кинутий фемінізмом і мультикультуралізмом, може спонукати нас подивитися на ідею свободи по-новому. Образ жінок і культурних меншин, що створюється засобами масової інформації, впливає на те, як з ними поводяться у суспільстві. Якщо жінок зображають, як це характерно для сьогодення, як об’єкт сексуального бажання, а негрів як злочинців і торговців наркотиками, то це впливає на підсвідомому рівні на тих людей, які приймають їх на роботу, або ж на їх рішення, пов’язані з кар’єрним ростом представника культурної меншини. Із цього логічно витікає, як підкреслювали феміністи, що слід обмежити свободу слова у більшій мірі, ніж вважалося раніше. Слід заборонити вислови, які наносять шкоду інтересам соціально незахищених груп. Міллер зауважує, що подібні вимоги створюють великі проблеми для суспільства, де особиста свобода вважається однією з головних цінностей [3, с. 137 – 138]. Чи не поціновуємо ми свободу саме тому, що вона дозволяє кидати виклик загальноприйнятим нормам і

традиціям, шокувати і приводити у стан люті, спонукаючи людей ставити під сумнів свої переконання? – запитує дослідник і робить висновок, що у мультикультурному суспільстві абсолютно необхідною є повага до культурних цінностей інших людей. І в той же час не слід завжди керуватися принципом політкоректності. Якщо будь-яка культура має елементи, що загрожують свободі і рівності, особливо свободі і рівності жінок, ми, не вагаючись, повинні заявити про недопустимість такої позиції, підкреслює дослідник [3, с. 140]. Ці слова можуть стати лозунгом для спільнот, що йдуть шляхом створення суспільств тендерної рівності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брандт Г.А. Природа женщины как проблема (Концепция феминизму) / Г.А. Брандт // Суспільні науки й сучасність. – 1996. – № 6. – С. 34 – 45.
2. Гомілко О. Метафізика тілесності: концепт тіла у філософському дискурсі / О.Гомілко. – К.: Наук.думка, 2001. – 240 с.
3. Spivak G. C. Translator's preface / G.C.Spivak, J.Derrida Of Grammatology. Baltimore: John Hopkins Univ. Press, 1976. – 180 p.
4. Деррида Ж. Шпори: стили Ницше / Ж. Деррида // Философские науки. – 1981. – № 2. – С.118 – 142.
5. Миллер Д. Политические учения: краткое введение / Д. Миллер. – М.: Астрель: АСТ, 2007. – 189 с.
6. Bennett D. Introduction/ D.Bennet // Multicultural States.Rethinking Difference and Identity. – London and New York : Routledge, 1998. – P. 56 – 63.
7. Eagleton T. Five Zypes of Identity and Difference / T. Eagleton // Multicultural States. Rethinking Difference and Identity. – London and New York: Routledge, 1998. – P. 12 – 21.

АНОТАЦІЯ

Власова Т.І. Гендерні стереотипи в контексті теорії мультикультуралізму. У статті аналізується вплив теорії

мультикультуралізму на сприйняття місця і ролі гендерних стереотипів у сучасних демократичних суспільствах.

Ключові слова. *Гендер, гендерна асиметрія, гендерні стереотипи, мультикультуралізм, типи ідентичності.*

АННОТАЦИЯ

Власова Т.И. Гендерные стереотипы в контексте теории мультикультурализма. В статье анализируется влияние теории мультикультурализма на восприятие места и роли гендерных стереотипов в современных демократических обществах.

Ключевые слова. *Гендер, гендерная асимметрия, гендерные стереотипы, мультикультурализм, типы идентичности.*

SUMMARY

Vlasova T.I. The gender stereotypes in the context of theory of multiculturalism. The influence of multiculturalism on the perception of the place and role of gender stereotypes in modern democratic societies.

Key words. *Gender, gender asymmetry, gender stereotypes, multiculturalism, types of identity.*